

ТАРИХ ДАРСЛАРИДА ИНТЕРФАОЛ МЕТОДЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШ УСУЛЛАРИ**Баўетдинов Раўаж Аяпбергенович***кафедра мудири Қорақалпоғистон Республикаси
педагогларни янги методикаларга ўргатиш миллий маркази*

Аннотация: *Мақолада таълим тизимида инновацион технологиялардан фойдаланишнинг зарурлиги, тарих дарсларида интерфаол методлардан фойдаланиш усуллари ва уларнинг афзалликлари тўғрисида сўз этилган.*

Калит сўзлар: *Давлат таълим стандарти. Педагогик фаолият. Ўқитиш методикаси. Интерфаол методлар. Тарихий билимлар. Тарихий воқеалар. Чайворд. Иллюстрация, Мослигини топинг. У ким, бу нима?*

Аннотация: *В статье рассматриваются о необходимости использования инновационных технологий в системе образования, способы использования интерактивных методов на уроках истории и их преимущества.*

Ключевые слова: *Государственный образовательный стандарт, Педагогическая деятельность. Методика обучения. Интерактивные методы. Исторические знания. Исторические события. Чайворд. Иллюстрация. Найдите несуществующий. Кто это, что это?.*

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.М.Мирзиёев ўзининг Олий Мажлис ва Ўзбекистон Республикаси халқига йўллаган Мурожаатномасида ўқувчиларда эркин ва креатив фикрлашни, жамоада ишлаш ва мулоқот кўникмаларини шакллантириш зарурлигини алоҳида таъкидлаб ўтди [1].

Ўзбекистон Республикасида таълим-тарбия жараёнига таълимнинг инновацион шакллари ва усуллари жорий этиш масалалари «Умумий ўрта, ўрта махсус таълимнинг давлат таълим стандартининг мақсади, вазифалари ва асосий принципларида ҳам Ўзбекистон Республикасида умумий ўрта ва мактабдан ташқари таълимни тизимли ислоҳ қилишнинг устувор йўналишларини белгилаш, таълим сифатини янги босқичга кўтариш, таълим-тарбия жараёнига ўқитишнинг инновацион шакллари ва усуллари жорий этиш энг муҳим вазифалардан бири қилиб белгиланган [2].

Шундай экан, эртанги буюк келажагимизни яратиш масаласи таълим тизимида олдида катта вазифалар юклайди. Бугунги давр талаби ўқитувчидан ўз фаолиятида информацион-коммуникация ва замонавий педагогик технологиялари асосида дарсларни ташкил қилиш, бунда ўқитувчининг ижодкор бўлишини, фаннинг муҳим муаммолари юзасидана эркин фикр юритиши ва фан ютуқларини ўқувчиларга етказа олишини тақозо этади [3].

Анъанавий таълим беришдан фарқли ўлароқ, интерфаол ўқитиш «таълим жараёнининг асосий иштирокчилари – ўқитувчи, ўқувчи ва ўқувчилар гуруҳи ўртасида юзага келадиган ҳамкорлик, қизғин баҳс- мунозара, ўзаро фикр алмашиш имкониятига эгалик асосида ташкил этилади, уларда эркин фикрлаш, шахсий қарашларини иккиланмай баён этиш, муаммоли вазиятларда ечимларни биргаликда излаш, ўқув материалларини ўзлаштиришда ўқувчиларнинг ўзаро яқинликларини юзага келтириш, «ўқитувчи – ўқувчи – ўқувчилар гуруҳи»нинг ўзаро бир-бирларини ҳурмат қилишлари, тушунишлари ва қўллаб- қувватлашлари, самимий муносабатда бўлишлари, руҳий бирликка эришишлари билан тавсифланади» [4].

Ўқувчилар онгида тарихий билимларни шакллантиришда бугунги кунга таълим тизимига кенг жорий қилинган ўқитишнинг интерфаол методларидан фойдаланиш катта аҳамиятга эга [5]. Бунга асосий сабаб, дарс жараёнида қўлланилган интерфаол методлар ўқувчиларнинг ўзларини мустақил билим олишга чорлайди, дарснинг сифат-самарадорлигини оширишга хизмат қилади. Лекин, бугунги кунда тарих фани ўқитувчилари орасида ҳам дарсларда интерфаол методларни фойдаланишда бир қанча муаммолар мавжуд эканлиги сир эмас. Ўзаро тажриба алмашиш ва фан ўқитувчиларига методик ёрдам бериш мақсадида мақоламизда тарих дарсларида, шунингдек, бошқа фанларда ҳам мавзудан келиб чиқиб фойдаланиши мумкин бўлган интерфаол методларни кўриб ўтамиз.

Чайнворд методи – ўқувчиларнинг ўтилган мавзулар бўйича эгаллаган билимларини амалиётда мустаҳкамлашга ёрдам беради. Ушбу методни амалга ошириш учун ўқитувчи томонидан мавзу мазмунидан келиб чиқиб саволлар тайёрланади ва жадвал асосида ўқувчиларга топшириқ этиб берилади. Жадвалда саволлар охирида жавоблар қовус ичида рақамлар билан келтирилади. Масалан: Келиб чиқиши Фракиялик бўлган юнон файласуфи (8) [6].

Ушбу методнинг абзаллиги, биринчидан, дарсда фанлараро интеграцияни таъминлайди, яъни ўқувчи тўғри ва хатосиз ёзишга ўрганади, иккинчидан, ўқувчилар ўрганган билимларини мустаҳкамлайди, эслаб қолиш қобилиятларини ривожланади, учинчидан, ўқитувчидан ортиқча ресурс талаб этилмайди, синф тахтасидан фойдаланиш имконияти беради, тўртинчидан, ўқитувчига қисқа вақт ичида кўпроқ ўқувчини баҳолаш имкониятини яратади.

Шунингдек тарих дарсларида иллюстрациялар билан ишлаш, тарихий саналар ва воқеаларни, тарихий шахслар ва уларнинг фаолияти, тарихий даврлар ва уларда бўлиб ўтган воқеаларнинг мослигини топишда «Мослигини топинг» машқидан фойдаланиш яхши самара беради. Бунда ўқувчилар яқка тартибда ёки кичик гуруҳларга ажратилган ҳолда топшириқни бажаради.

Ушбу машқнинг афзаллик томони, ўқувчиларнинг дарсга қизиқишини кучайтиради, хотирасини мустаҳкамлайди, синфда юқори кайфиётни фойда этади, иллюстрациялар, ҳар хил жадваллар асосида тарихий билимларни шакллантиради,

натижада ўқувчиларнинг билиш, таҳлил ва хулоса қилиш каби қобилиятларини ривожлантириш имкониятини беради.

6-7-синф ўқувчилари билан дарсликда берилган иллюстрациялар билан ишлашда У ким?, Бу нима? машқидан фойдаланиш ҳам яхши самара беради. Ушбу машқни дарснинг мустақамлаш босқичи ёки уйга вазифа сифатида беришда фойдаланиш тавсия этилади. Машқни бажариш учун ўқувчиларга тарихий шахслар ва воқеаларга оид иллюстрациялар кўрсатилади ёки синф тахтасига илиб қўйилади. Ўқувчилар берилган расм бўйича ҳикоя ёзиши талаб қилинади. Ҳар бир ўқувчи мавзу доирасида ўрганган маълумотлари асосида ўзининг ҳикоясини тузади. Ушбу жараён жудаям қизиқли ва мароқли кечади. Ҳикояни ҳар ўқувчи ҳар хил тузиши мумкин. Машқ якунида ўқувчилардан ўзлари тузган ҳикояларини ўқув бериши талаб қилинади.

У ким? Бу нима? машқини иккинчи усулда ҳам бажариш мумкун. Бунда синф тахтасига тарихий шахсларнинг расмлари илиб қўйилади. Дарсликда берилган маълумотлар ва ўқитувчининг ижодий ёндошуви асосида тайёрланган тарихий шахсларга оид таърифлар ўқувчиларга ўқув берилади. Ўқувчилар эса берилган таъриф асосида тарихий шахснинг кимлигини айтади ва уни тахтадан кўрсатиб беришида мумкин.

Ушбу машқни мавзу мазмунидан келиб чиққан ҳолда ёки бир боб, бўлим бўйича ўтилган мавзулар юзасидан ҳам амалга ошириб ушбу тарзда амалга оширишимиз мумкин.

Хулоса ўрнида шунини айтиш мумкин ки, интерфаол методларни тарих дарсларида ҳар қандай мавзуга мослаштириб ўтиш мумкун. Бунинг учун ҳар бир фан ўқитувчисидан методларни мавзуга мос танлай олиши, топшириқни методлар ва машқларнинг мақсади, қўллаш тартибига амал қилган ҳолда фойдаланиши лозим талаб этилади. Албатта, ноанъонавий дарсларни ташкил эти шва ўтказиш ўқитувчидан билим ва маҳоратни талаб этади. Синфда сифатли ва самарали дарс ўтиш учун ўқитувчи дарс жараёнида ўқувчиларга амал қилиши лозим бўлган қоидаларни ўзларига қабул қилдириши мақул бўлади. Сабаби, дарсда ўқувчиларни гуруҳларга бўлиш ва бошқа вақтларда ҳам шавқумлашиш мумкунлигини кўп қузатилганлиги боис ўқувчилар ўзлари бажарадиган қоидаларни қабул қилгани ва ўни бажаргани дарснинг тинч ўтишига ёрдам беради.

Ҳар бир ўқитувчи ўзининг иш-тажрибасида ноанъонавий дарсларни ўтиб борса, шубҳасиз унинг касбий маҳорати ортиб боради. Шу билан бирга, ўқувчиларнинг дарсга қизиқишлари ва билимга интилишлари жонлантирилади, бу ўз навботида дарс самародарлигини янада оширишга ижобий таъсир қилади.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлис ва Ўзбекистон халқига Мурожаатномаси (20.12.2022)
2. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2017 йил 6 апрелдаги “Умумий ўрта ва ўрта махсус таълимнинг давлат таълим стандартларини тасдиқлаш тўғрисида”ги 187 сон Қарори
3. Искандаров, К. А. Ўқитувчиларнинг касбий маҳоратини такомиллаштиришга муносабат: изланишлар, муаммолар, ечимлар // Молодой ученый. — 2016. — № 29.3 (133.3). — С. 13-17. — URL: <https://moluch.ru/archive/133/37854/>
4. Иноятов У.И., Муслимов Н.А., Усмонбоева М., Иноғомова Д. Педагогика: 1000 та саволга 1000 та жавоб: Методик қўлланма. – Тошкент: Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, 2012. – Б.122
5. Тошпўлатов, Я. Фафоров, Тарих ўқитиш методикаси. Т-2010. 160-161 б
6. Сагдуллаев А.С., Костецкий В.А. 6-синф «Тарих» (Қадимги дунё дунья), Т-2017